

Tanodahálózat bátonyterenyei központtal

Berki Judit

A Nógrád Megyei Cigány Kisebbségi Képviselők és Szószólók Szövetsége 1996-ban alakult. Közhasznú szervezetként működik Nógrád megyében, bátonyterenyi székhellyel, az egyik leghátrányosabb helyzetű (LHH) kistérség központi településén. A szervezet először Bátonyterenyén, majd további településeken indított tanodákat, létrehozva ezzel egy tanodahálózatot. Ez az írás a tanodahálózat megalkulásának és formálódásának történetét idézi fel néhány emlékezetes pillanat felvillantásával.

A kezdetek

1982 óta élek Bátonyterenyén, családommal akkor költöztem a településre. Érkezésemkor azonnal beleszerettem az akkor még nagyközségbe, ami egy virágzó bányásztelepülés volt nagyon tevékeny emberekkel, akik számára a bányaipar biztosította a jövedelmet és a társadalmi megbecsülést egyaránt. Az 1990-es évek elején a bányaipar megszűnése komoly válsághelyzetet idézett elő a település, a megye, valamint az Észak-magyarországi Régió esetében. Folyamatosan nőtt a munkanélküliség, állandósult válsághelyzet alakult ki, ahol a megélhetési gondok és problémák kerültek előtérbe a mindennapokban. Láthatóvá vált, hogy a gyermekek addig biztosnak hitt helyzete is megingott a családon belül, hiszen besodródottak a mindennapi nehézségek átélésébe, megélésébe. Hirtelen megnövekedtek a válások száma, több lett az egyszülős család, és a gyermekek iskolai teljesítménye is romlásnak indult.

Az 1990-es évek végén lehetőségem volt Nógrád Megye Közgyűlésének támogatásával a Bajor Ifjúsági Kör meglátogatására, munkájuk megismerésére, amit a cinto közösség és a török vendégmunkások körében végeztek. Az első látogatást követően meghívást kaptam egy cinto és törtökök által lakott településre, Straubingba, ahol az Ifjúsági Kör szoros együttműködésben dolgozott a helyi Caritással. Több hetet töltöttem kint, ami alatt megismerkedtem egy tanoda típusú szolgáltatással, azt kiegészítve egy, ma „jelenlét” programnak hívott módszerrel Magyarországon.

Mikor hazaértem, többen elkezdtünk azon gondolkodni, hogy mennyire jó lenne, ha Bátonyterenyén is tudnánk a helyi igényekhez igazodva hasonló szolgáltatásokat nyújtani a gyermekek és azok családjai számára. Valahogyan így kezdődött el az a munka, ami a mai napig tart. Persze lépésről lépésre, sok nehézséggel alakult ki minden, teremtődtek meg a feltételek. Megfelelő hely a munkavégzéshez,

segítők megtalálása és a források biztosítása a munka elindításához. A partneris-
kolák bevonása, az alkalmazni kívánt módszer megismertetése – sok közös beszél-
getést kívánt valamennyi résztvevőtől. Abban az időszakban már Magyarországon
működött a Józsefvárosi Tanoda és a Nagykanizsai Hétfégyi Kollégium. Mind a
két helyszínre közösen látogattunk el az iskola pedagógusaival, ismerkedve a kü-
lönböző pedagógiai módszerekkel.

Soha nem felejttem el, amikor meg tudtuk nyitni a közösségi házat és a gyer-
mekek birtokba vehették. Valamennyien nagyon örültek és boldogan ismerkedtek
a számukra új helyzettel. Először hétfégyeken voltunk csak nyitva, aztán annyira
sok gyermek érkezett hozzánk, hogy mindennap fogadtuk a gyerekeket és a csa-
ládotagokat. Hétfőtől szombatig bezárólag, sokszor a folyosón is ülve és tanulva
a gyermekekkel. Hamar népszerűvé vált az a típusú szolgáltatás, amit mi tudtuk
nyújtani településszerte.

Felfedeztük, hogy a gyermekek nehezen olvasnak, értelmeznek szöveget, és az
alapvető matematikai műveletekben is komoly elmaradásaik vannak. MÉRŐlapo-
kat dolgoztunk ki a kollégákkal, hogy tudjuk a gyermek egyéni fejlődési ütemét
követni, és az esetleges hiányokat ott pótolni, ahol a probléma jelentkezett. Igye-
keztünk megtalálni azokat a pedagógusokat, akik hajlandóak voltak és tudtak is
segíteni a gyerekeknek. A 2000-es évek elején elindult programokban a ház telje-
sen nyitottan működött. Nem kellett figyelni arra, hogy a gyermek hátrányos
vagy halmozottan hátrányos helyzetű, az volt a fontos, hogy volt-e motivációja
arra, hogy többet tudjon, jobban tanuljon, és ehhez mert-e segítséget kérni a tano-
dában. Több szülő személyesen is megkeresett és érdeklődött arról, hogy biztosan
jöhet-e az ő gyermeke is, mert önök ugye egy cigány embereket képviselő szer-
vezet. Szívesen emlékszem erre az időszakra vissza, mert akkor a roma és a nem
roma gyermekek közösen vettek részt a programokon, együtt játszottak, együtt
mentek kirándulni, számos tevékenységben közösen tudtak dolgozni. Barátságok
születtek, és nem volt kérdés, hogy milyen etnikai vagy kisebbségi csoporthoz tar-
toznak. A szülők generációjában benne volt még a bányában végzett közös munka
élménye, a kollegiális viszonyok megélése, és az egymásra támaszkodás képessége
a föld alatti munka során.

Az első eredmények

Három évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy láthatóvá váljanak az első eredmények.
Miben mértük ezt? Például abban, hogyan viszonyultak egymáshoz az együtt töl-
tött időben, képesek voltak-e az együttműködésre, betartották-e a közösen al-
kotott szabályokat, javult-e a tanulmányi eredményük, változott-e az önképük,
a továbbtanulás terén történt-e változás az előző évekhez képest, a pályaválasz-

tás során mennyire került előtérbe a szakközépiskola, fontossá vált-e az érettségi megszerzése. Azt tapasztaltuk, hogy minden területen mérhetővé vált a változás. Komoly előrelépések történtek. A kics csoportos munka, az egyéni fejlesztések lehetősége eredményeket hozott.

Az első időszakban 60 gyermekkel dolgoztunk együtt, 48%-uk volt felső tagozatos, 2%-uk középiskolás. Az ötödik osztályba belépő gyermekek esetében általánossá vált, hogy szakközépiskolába mentek továbbtanulni. Többen a kereskedelmi és vendéglátóipari vagy a közgazdasági terület felé indultak el, és többen választották a Váci Mihály Gimnáziumot, ahol általános gimnáziumi képzésben vettek részt. Az első érettségizőket nagy becsben tartotta mindenki a tanodában, mert sokáig nem akarták elhinni a gyerekek, hogy ez valóság lehet az ő számukra is. Már nem az volt a kérdés, hogy melyik szakiskolai képzésben akarsz részt venni, hanem, hogy melyik érettségit adó középiskolába akarsz menni.

Egy kislányunk az óvóképzőbe ment továbbtanulni, egy fiatalember Miskolcra, az egyetemre, egy másik fiatal az ELTE-re került, egy Bajára, az építőmérnöki karra. Mi minden főiskolás és egyetemista fiatal számára biztosítottuk, hogy szombatonként nálunk taníthat, ezzel is azt a példát erősítve, hogy a „léc bár magas, de meg lehet ugrani.” Ezzel a lehetőséggel segítettük is a fiatalokat, mert sokszor a nálunk megkeresett jövedelem biztosította az egyetemi-főiskolai mindennapokat. Igyekeztünk egyre több fiatalot bevonni a munkába. Ha valaki jól beszélt a nyelvet, de negyedikes volt, jöhetett nyelvet tanítani. Ha nem tanodásunk volt, de kedvet érzett, hogy főiskolásként nálunk legyen, örömmel fogadtuk. Kialakult egy fiatalokból álló csapat, ami kedvvel és nagy lendülettel segítette a munkát. És valemennyien roma származásúak voltak.

A pályázatokkal indult átalakulás

Minden tanodapályázaton részt vettünk, lassan átalakult a tanoda világa. A hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekekre való fókuszálás – ami teljesen érthető a döntéshozók szempontjából – nehezítette azt a típusú nyitott rendszer megtartását, amit mi az évek alatt kialakítottunk. Döntenünk kellett, hogy a gyermekek vagy továbbra is bejárnak hozzánk és együtt tanulnak, részt vesznek a programokban vagy azt mondjuk nekik, hogy bocsánat, de most már nem tudtok hozzánk jönni. Mi azt választottuk, hogy minden gyerek jöhet, de ez azt is jelentette, hogy 60 fős állandó létszám felett foglalkoztunk velük. Számunkra fontos volt, hogy együtt vagyunk, együtt élünk a városban, és nem hagyhatunk el gyermeket, különösen úgy, hogy már foglalkoztunk vele évekig, kötődött hozzánk és a tanodás társaihoz.

Professzionális stáb alakult ki egy LHH-program kapcsán a tanodáinkban.

Akkor már kinőve Bátonyterenyét, négy helyszínen kezdtünk el dolgozni. Teljes pedagógushálózat vett minket körül, segítve a gyermekeket, fiatalokat. Kialakult egy több mint 200 gyermeket befogadó tanodahálózat négy helyszínnel. Azokon a településeken, ahol komoly lemaradások jelentkeztek az iskolai munkában, ahol gettóiskola működött, kiépült a tanoda rendszere.

Mindent előkészítettünk. Szervezeti és Működési Szabályzat, Pedagógiai program, Házirend, Egyéni fejlesztési terv mintája, mérés dokumentációi tantárgyak szerint, érdeklődést mérő kérdőív, egyéni haladási napló. Visszagondolva, szinte kisiskola lettünk, ahol minden adat a gyerekekről elektronikusan is megtekinthetővé vált és naprakész volt. A rendszer működtetése egész embert kívánó feladattá nőtte ki magát. A mentorok, koordinátorok, a pedagógusok, a szülők, valamint a gyermekek figyelemmel kísérése, a munkák összehangolása igazi nagy kihívássá vált a szervezet életében.

Több egyetemi végzettségű, középiskolákban tanító szakember is részt vett a munkában, ami azért volt nagy segítség, mert a középiskolás gyermekeink egy része nehezen haladt a reál tantárgyakkal vagy a nyelvtanulással. Ebben az időszakban alakult ki a tanodáink jutalmazó rendszere, a „talléros” is. Szintén itt vezettük be a „hónap tanára”, a „hónap diákja” programunkat, ami nagyon sikeres mind a mai napig.

A művészeti tevékenységek előtérbe kerülése is meghatározóvá vált. Kézművestechnikák, film, fotó, zenei nevelés és a tanodaszínház is megjelent a munkánkban. Sok sikerélményt adott a mindennapokban. Versenyeken való részvétel, bemutatkozási lehetőségek sokasága állt rendelkezésünkre. Mivel forrásunk is volt, így ténylegesen kinyílt a világ a tanodába járó gyermekek előtt. Amire lehetett, elmehettek, részt vehettek. „Mégmértük magunkat”, ahogyan ők fogalmaztak. A tanodáinkban elfogadottá vált egy mondás: „Érted haragszunk, nem ellened.” Ez arra az esetre szólt, ha valaki elfeledkezett a számára fontos és önként vállalt feladatairól.

Együttműködések, partnerek

Az együttműködés rendszere is folyamatosan bővült a tanodahálózat életében. Minél több középiskolás gyermekünk lett, annál több helyszínen kellett a kapcsolatépítésre hangsúlyokat fektetni (Bátonyterenyé, Lucfalva, Mátraverebély, Salgótarján, Egyházasgerge, Pásztó, Balassagyarmat, Budapest). Fontos volt, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaival is folyamatosan kapcsolatban legyünk, és a települési önkormányzatok vezetői is igényelték a tájékoztatókat, valamint a tanodás programokon való jelenléteket, főleg a kistélepülésekben.

Folyamatos munkával segítettük azokat a tanodákat, akik ellátogattak hozzánk, segítséget kértek. Örültünk, amikor megalakult a Tanodaplatform és azon-

nal bekapcsolódtunk a közös munkába. Szinte valamennyi rendezvényen részt vettünk az elmúlt években, és részt veszünk a nemrégén alakult Tanodahálózat Szövetség munkájában is.

Támogatják a munkánkat a Matematika Műveléséért és a Matematika Oktatásáért Alapítvány tanárai és önkéntesei, akik heti rendszerességgel tartanak fejlesztőfoglalkozásokat a nagybátonyi és a mátraverebélyi gyerekeknek. Már a második tanévben vesszük igénybe a SKYPE-os tanulás lehetőségét a Fazekas Gimnázium diákjainak segítségével. Többéves kapcsolatunk van az Alternatív Közgazdasági Gimnáziummal (AKG), melynek keretében közösségi munkát és közös programokat szervezünk a tanodás és az AKG-ba járó fiatalok részére. 2013-tól kezdődően Tehetségpontként is működünk. A MATEHETSZ a múlt évben támogatta a gyermekeinket egy bogácsi táborozással, témája a cigány témájú filmek feldolgozása volt a némafilmtől napjainkig.

A közelmúlt és a jelen

A komoly váltás és visszalépés 2013-ban következett be, amikor forrás nélkül maradtunk. Az addig nagyon jól működő rendszer egyik pillanatról a másikra komoly nehézségekkel nézett szembe. Kollégáink nagy részét el kellett bocsátani, mert nem volt forrásunk a bérek kifizetésére. Az addig szinte „második iskolaként” működő tanodaprogram teljes megújításra szorult a hozzánk járó gyermekek érdekében.

Előtérbe kerültek a magántámogatók, a külső segítők, önkéntesek, akik nélkül nem tudtuk volna a gyermekekkel megkezdett munkát folytatni. Mivel szerveztünk vezetősége teljesen egyetértett abban, hogy a megkezdett munkát nem szabad félbeszakítani, így az elmúlt években is működött a tanoda típusú szolgáltatás három helyszínen, új pedagógiai és módszertani kultúrát kialakítva a hozzánk járó gyermekek, fiatalok körében. Jelenleg 110 gyermekkel dolgozunk. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő, hátrányos helyzetű, kiemelten roma tanulók vesznek részt a szolgáltatásban, aminek célja: tárjuk ki a világot és ismerjük meg a környezetünket, építsünk kapcsolatokat.

Már három éve, hogy elkezdjük kipróbálni a logikai fejlesztő játékok alkalmazását, ma már olyan kollégáink is vannak, akik képzés keretében elvégezték Hejőkeresztúron a logikai táblajátékok akkreditált képzést. Azt vettük észre, hogy nemcsak a gyerekek, hanem a szülők is szívesen vesznek részt ilyen típusú játékokban. Egy támogatónk segítségével heti egy alkalommal zenét tanulhatnak a gyerekek mind a három, jelenleg is meglévő közösségi terünkben (Bátonyterenyén, Mátraverebélyen és Lucfálván), valamint heti egy alkalommal fotó- és filmkészítést is tanulnak az érdeklődő gyermekek minden tanodahelyszínen.

Gyakran szervezünk családi programokat, ahol „együtt a család”. A közös vetélkedők, a kulturális rendezvények segítenek abban, hogy a szülők pár órára megszabaduljanak gondjaiktól, újra élvezzék az életet, és felszabadultan érezhessék magukat gyermekeikkel együtt. Középiszkolákkal együttműködési megállapodásokat kötöttünk az ifjúsági közösségi szolgálat ellátására, ami a fiatalok 50 órás önkéntes tevékenységét tartalmazza. Szervezetünk nemzetközi önkéntes fiatalokat is fogad a közösségi szociális munka és az oktatás területén a különböző kultúrák megismerése és a nyelvtanulás előtérbe helyezése céljából. Minden tanodánkban elérhető volt az Amnesty International gyermekjogi képzése is, valamint az idén egy ERASMUS-program keretében nyolc fiatal Finnországba utazik május első hetében 10 napra. A Polgár Alapítvány támogatásával egy fiatal tehetséggondozó programban vesz részt, aki részt vehet majd a riói olimpián.

További tervek

Szeretnénk egy kicsit biztonságosabb munkakörnyezetet teremteni, a gyermekek érdekei ezt kívánják. Pályáztunk a tavalyi évben megjelent új pályázatra, ahol négy tanodára nyújtottunk be anyagot. Szeretnénk mind a négy helyszínen tovább folytatni munkánkat, és arra összpontosítunk ebben az évben, hogy a feltételek megteremtése megtörténjen. Miért? Mert azt látjuk, hogy gyermekeink jelentős része továbbtanul és befejezi az iskolát. Azt látjuk, hogy nem válik csellengővé, hogy céljai vannak. Azt látjuk, hogy nem viszik el a kortárs csoportok esetleges negatív hatásai. Azt látjuk, hogy boldog családapák és családanyák lesznek. Azt látjuk, hogy többen bent vannak az elsődleges munkaerőpiacon – igaz, hogy sokan eljárnak dolgozni. A bátonyterenyei 16 év igazolja azt, hogy az általunk végzett munka fontos mind az egyén, mind az egész közösség életében. Szeretnénk továbblépni a logikai táblajátékok alkalmazása terén, valamint az egyéni fejlesztések erősítése az év pedagógiai célkitűzése. Nagy örömmel vártuk az új pályázat megjelenését, a szervezet vezetésén belül nagy az összhang a program folytatásával, a pedagógiai munka gazdagításával, illetve a partnerségek bővítésével kapcsolatban is.